

Бакунець А. – студентка I курсу
факультету міжнародних відносин
СНУ Імені Лесі Українки,
Сінченко Є. І. – канд. філол. наук,
доцент кафедри іноземних мов
факультету міжнародних відносин
СНУ імені Лесі Українки

Прислів'я та приказки із топографічним компонентом

Прислів'я визначається як стійкий вислів у вигляді інтонаційно й граматично завершеного речення переважно фольклорного походження, у якому зафіксовано практичний досвід народу та оцінка різних подій та явищ [2, 92]. Приказка ж є жанром фольклорної прози, короткий сталий образний вислів констатуючого характеру, що має одночленну будову. Вона нерідко становить частину прислів'я, але без висновку, і вживається в переносному значенні. Приказка, на відміну від прислів'я, не має звичайно повчального характеру. Їй властива синтаксична незавершеність [3].

Тож прислів'я та приказки безпосередньо пов'язані із історією, географією, культурою, традиціями народу. Вони стали об'єктом нашого вивчення, і саме ті, які містять так званий топографічний компонент (географічну назву). Такі семантико-синтаксичні структури тісно пов'язані із фоновими знаннями, є об'єктом вивчення гносеології, етимології, когнітивної лінгвістики та багатьох інших наук лінгвістичного та нелінгвістичного характеру. Дослідження проводилося на матеріалі української, польської, російської, англійської, іспанської та французької мов.

Оскільки людству, як відомо, властива універсальність мислення, серед прислів'їв та приказок знаходимо такі, які мають загальний, інтернаціональний характер, хоча вони можуть, при цьому, містити інший топографічний компонент. Так, французи кажуть *Qui langue a Rome va*, дослівно: *Хто має язик, до Риму дійде*. Відповідник у польській та іспанській мові містить той самий топографічний компонент: *Język doprowadzić do Rzymu* та *Quien lengua ha, a Roma va*. В українській же мові присутній топографічний компонент стосується іншого міста, однак теж назви столиці; *Язык до Києва доведе*.

Вживання, у даному випадку, іншого топографічного компоненту свідчить про розбіжність асоціативних зв'язків у різних народів, що, знову ж таки, пояснюється відмінністю географічного розташування країни, а відтак історії, культури, звичаїв, традицій тощо.

У французькій мові є вислів *Bâtir des châteaux en Espagne*, який дослівно перекладається як *Будувати замки в Іспанії*. За однією із версій, тим, хто піде за ним на війну з іспанцями, один полководець пообіцяв подарувати кожному по замку. Проте ця обіцянка не була виконана. Інша ж історія розповідає, що під час війни Наполеон подарував замок в Іспанії одному із найбільш героїчних офіцерів своєї армії. Солдатам порадив брати приклад з останнього та отримати таку ж нагороду. Вони про це мріяли [1]. В українській мові кажуть *Будувати замки із піску*, у англійській *To have one's head in the clouds* (досл.: *Мати голову у хмарах*). Тобто усі названі приказки мають аналогічне значення, а саме: про марні мрії. Однак, як спостерігаємо, у обох останніх названих мовах, висловлювання не містять топографічного компонента, а базуються на інших асоціаціях, передаючи при цьому ту ж саму ідею, думку.

Так само, англійці стверджують *East or West the home is best*, дослівно: *Схід або Захід, але вдома найкраще*. Близьке до нього *A man travels the world over in search of what he needs, and returns home to find it* (букв.: *Людина подорожує по всьому світу в пошуках того, що їй потрібно, і повертається додому, щоб знайти його*), іспанське *Cada uno en su casa, y Dios en la de todos* (*Кожен у себе вдома і Бог із ним*) та польське *Kiedy ty jesteś w chuzhim domu, nie przeszkadza nikomu* (*Як будеш у чужім домі, не заважай нікому*), українське *У гостях добре, а вдома краще* та російське *В гостях хорошо, а дома лучше*, як бачимо, позбавлені топографічного компонента.

В англійській мові згадані вище елементи *east* та *west* є, як свідчить проведений нами аналіз, узуальними: *East is east, and west is west* (*Схід є схід, захід є захід*).

Слід зауважити, що в прислів'ях та приказках, частіш за усе згадуються назви країн, країв, столиць держав та міст. В українській: *Або будемо на Русі, або пропадемо усі; На городі бузина, а в Києві дядько; На кого біда нападе, той до Києва йде, а як біда минеться, то він і з Броварів вернеться; У Києві не женись, а в Ромнах коней не мінняй*, у французькій *Le vin de Bourgogne fait beaucoup de bien aux femmes surtout quand ce sont les hommes qui le boivent*; в іспанській *Más se perdió en Cuba; El que se fue a Sevilla, perdió su silla*, польській

Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie; Gdy Pomorze nie pomoże, to pomoże może morze, a gdy morze nie pomoże to pomoże może Gdańsk; Nie od razu Kraków zbudowano, у російській: На Руси не все караси, есть еще и ерши; один глаз на нас, другой на Арзамас. І, якщо в українців часто згадується Київ: Доведе язик не тільки до Києва, але й до кия; Язык до Києва доведе, а в Києві заблудить; Дурний і в Києві не купить розуму; Дурень до Києва, дурень і з Києва; то у росіян – Москва; Москва слезам не верит; Москва не сразу строилась, За спасибо кума пеша в Москву пошла; Была в Москве, видела золотые маковки; Девичья коса на всю Москву краса.

У англійській мові *To carry coals to Newcastle* (досл.: перевезти вугілля в Ньюкасл) у росіян: *Не ездять в Тулу со своим самоваром*. В українській *До чужого монастиря зі своїм уставом не ходять* та польській *Co kraj, to obyczaj* те ж значення позбавлене топографічного компонента.

При цьому, компонент **Рим** є дуже поширений в усіх мовах: в українській: *Усі дороги ведуть до Риму*, у польській та англійській практично дослівно: *Każda droga prowadzi do Rzymu; All roads lead to Rome; Rome wasn't built in a day* (Рим був збудований не за один день); *When in Rome, do as the Romans do* (Коли ти в Римі, роби як римляни), іспанській: *Quien lengua ha, a Roma va* (Хто має язика, йде до Риму).

Підсумовуючи, зазначимо, що яким би не було походження прислів'я чи приказки (біблійне, народне, літературне), усі вони містять у собі компоненти, пов'язані із певними фактами, подіями, явищами тощо. Знання останніх важливе та допоможе правильно їх трактувати, інтерпретувати наприклад, при перекладі. Щодо вказаних семантико-синтаксичних одиниць із топографічним компонентом, то вони можуть мати аналогічний компонент, компонент цей може базуватися на географічних реаліях певної країни, або ж бути відсутнім у певній мові. Незалежно від цього вони є міжмовними синонімами.

Література

1. Ащукин А. С., Ащукина М. Г. Крылатые слова. / Н. С., Ащукин, М. Г. Ащукина. Москва : Художественная литература, 1988. – 528 с.
2. Терещенко В. М. Українська мова / В. М. Терещенко. Харків: ПП "УЛА", 2014. – 92 с.
3. Електронний ресурс. Режим доступу: [<https://uk.wikipedia.org/wiki/Приказка>].